

samenwerkingsverband
VO Zuidoost Utrecht

Eindrapportage Samenwerking VO- VSO Zuid-Oost Utrecht

Inleiding

In het ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband VO Zuid-Oost Utrecht (vanaf nu 'het samenwerkingsverband') hebben de schoolbesturen het volgende doel vastgelegd:

Reguliere en speciale scholen realiseren een hechte en effectieve samenwerking binnen het samenwerkingsverband om meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften in het regulier onderwijs passend onderwijs te bieden.

In het najaar van 2019 en het voorjaar van 2020 is onderzoek gedaan naar de vertaling van deze afspraak in de praktijk. Voorliggend advies is tot stand gekomen op basis van afgenomen interviews met vo- en vso-scholen, beleidsadviseurs van gemeenten in de regio, medewerkers van wijkteams of CJG's en gesprekken met bestuurders van het samenwerkingsverband (bijlage 1).

Het rapport geeft ook aan op welke ondersteuningsvragen van leerlingen nog geen of onvoldoende antwoord gegeven wordt. Vervolgens wordt beschreven wat er nodig is om, binnen de overeengekomen visie van het samenwerkingsverband, tegemoet te komen aan ondersteuningsvragen van leerlingen die gebaat zijn bij expertise uit het speciaal onderwijs.

Tenslotte wordt een advies gegeven over welke interventies passend zijn om de samenwerking tussen vo en vso te versterken.

Marco Stoute en Vera Jansen
OOG onderwijs en jeugd

Mei 2020

Samenvattend advies

Samenvattend wordt het volgende geadviseerd:

Ten aanzien van de inrichtingsmogelijkheden binnen het **huidige aanbod** (Hoofdstuk 1 en 2):

- Verbeter de afstemming tussen schoolbesturen en de afstemming met gemeenten en andere samenwerkingsverbanden over de ontwikkeling van ieders aanbod.
- Zorg voor coördinatie op vraag en aanbod en zet daar de aanwezige expertise bij het samenwerkingsverband voor in.
- Realiseer een aanbod dat anticipeert op veranderende ondersteuningsvragen van leerlingen en betrek jeugdhulp daarbij.

Uitgangspunten zijn van belang voor het vormgeven van **nieuw aanbod** (Hoofdstuk 2):

- Zorg voor een duidelijke formulering in het ondersteuningsplan over de grenzen van passend onderwijs. Binnen deze grenzen kan elke school de eigenheid kan behouden.
- Behoud het accent op preventief handelen.
- Breid de vso-expertise binnen het regulier vo uit.

Ten aanzien van de haalbaarheid van een vso-aanbod binnen reguliere scholen (Hoofdstuk 3):

- Positioneer vso-expertise binnen het regulier onderwijs, ter versterking van de preventieve functie binnen het samenwerkingsverband.
- Bekijk welke voorzieningen, bijvoorbeeld na een positieve evaluatie van een pilot, een meer structurele (mede)financiering door het samenwerkingsverband rechtvaardigen.
- Verken met elkaar voor welke ondersteuningsvragen symbiose en meetellen onderwijstijd goed kunnen werken en welke combinaties van vo- en vso-scholen daarbij kunnen worden betrokken.
- Realiseer een beweging om op enkele plekken in het samenwerkingsverband een meer geïntegreerd aanbod vo-vso te realiseren en geef (ambulante) vso-expertise een positie op die locaties. Maak daarbij gebruik van de subsidieregeling Experiment voor samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs.

Hoofdstuk 1

Huidig aanbod binnen het dekkend netwerk

Een tabel met een overzicht van wat geboden wordt aan extra ondersteuning is in bijlage 2 toegevoegd. Het overzicht geeft een beeld van het huidige aanbod aan voorzieningen. Het aanbod dat binnen de *basisondersteuning* valt wordt niet benoemd.

Wat betreft het huidige ondersteuningsaanbod kan ten eerste geconcludeerd worden dat de scholen de extra ondersteuning op verschillende manieren vormgeven. Dat is in lijn met de verwachting van het samenwerkingsverband dat, als de extra ondersteuning niet voorgeschreven wordt, er een gedifferentieerd aanbod van ondersteuning binnen het regulier onderwijs in de regio ontstaat. Hierbij is bij een aantal reguliere vo-scholen hun aanbod óók toegankelijk voor leerlingen van andere scholen. Dat benadrukt de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een dekkend netwerk.

Ten tweede valt op dat op meerdere plekken en voor meerdere soorten ondersteuningsvragen de samenwerking met jeugdhulp van de grond komt. Er is bij deze voorzieningen sprake van een integraal aanbod én van cofinanciering.

Tenslotte zien we ook dat het aanbod nog onvoldoende anticipeert op de landelijke en regionale ontwikkelingen, waaronder het voorgenomen beleid dat een vrijstelling nooit het gevolg mag zijn van ontbrekend aanbod¹. Dit heeft gevolgen voor de beantwoording van specifieke ondersteuningsvragen.

Het samenwerkingsverband heeft de visie dat er zo veel mogelijk vraaggericht gewerkt wordt, wat betekent dat het aanbod, daar waar mogelijk is, afgestemd wordt op de ondersteuningsvragen van de leerling. Het aanbod moet enige flexibiliteit hebben, waarbij er ook voor gewaakt moet worden dat de verwachtingen gemanaged blijven. Want er kan nooit voor 100% tegemoet gekomen worden aan de ondersteuningsbehoeften van alle leerlingen binnen het samenwerkingsverband. Op basis van de afgenomen interviews en het aanbod zoals weergegeven in bijgaande tabel, blijkt dat op de volgende ondersteuningsvragen nog onvoldoende (langdurig) antwoord gegeven wordt:

- Leerlingen met een gemiddeld tot bovengemiddeld IQ die gebaat zijn bij een andere *leeromgeving*.
Het zijn vaak leerlingen met angst- of stemmingsproblematiek, autismespectrumproblematiek of hoogbegaafde leerlingen met bijkomende problematiek. Over het algemeen wordt gezien dat het problematiek betreft die zich vooral internaliserend uit. In sommige gevallen is een 'doorbraaksessie' nodig om een passende plek voor deze leerlingen te vinden. In andere gevallen wordt een plek gevonden buiten de geografische regio van het samenwerkingsverband, bijvoorbeeld bij Axia Amersfoort of bij VSO De Kleine Prins in Hilversum.

¹ Thuiszitters in funderend onderwijs

Met deze scholen is weliswaar een samenwerking afgesproken, echter is de beeldvorming bij respondenten dat er voor deze leerlingen een plek 'buiten' het samenwerkingsverband nodig is.

- Leerlingen die langdurig gebaat zijn bij een kleinschalige setting binnen een reguliere school. Dit aanbod is er nu ook al, maar het is vaak tijdelijk van aard. Het verdient aanbeveling na te gaan welke voorzieningen, die ook passen bij de visie van het samenwerkingsverband, een meer structureel karakter kunnen krijgen om te voorkomen dat leerlingen daarna weer terugvallen in een setting zonder passende ondersteuning, dan wel alsnog aangewezen zijn op het vso.
- Leerlingen met een beneden gemiddeld IQ in combinatie met gedrags- of psychiatrische problematiek. Zij kunnen functioneren in groepjes van 2 á 3 leerlingen met aanvullende jeugdhulp.

Deze leerlingen kunnen nu terecht in de Doorstroomklas van De Meerklank, maar dit aanbod is vooralsnog een pilot.

- Leerlingen met een zeer laag tot onmeetbaar IQ, die vóór de komst van passend onderwijs in dagbesteding zaten. Met de tendens van het verminderen van vrijstellingen, stromen deze leerlingen vaker in het onderwijs in.

Deze leerlingen kunnen terecht bij De Meerklank, mits ze voorzien worden van een TLV hoog en met aanvullende jeugdhulp. Het samenstellen van dergelijke arrangementen vraagt veel inzet van de school.

- Leerlingen met andersoortige problematiek die op moment van schrijven nog niet voorzien wordt. *Ervaring leert dat soorten ondersteuningsvragen vaak in golfbewegingen komen, waarbij vooraf niet altijd duidelijk is wat er nodig is. Aanbod binnen het samenwerkingsverband dient daarom flexibel te zijn en niet toegespitst op één soort problematiek. Later wordt hier nog op teruggekomen.*

Het antwoord op bovengenoemde ondersteuningsvragen is niet vanzelfsprekend het organiseren van meer voorzieningen. Daarvoor is het aantal beïnvloedende factoren en de complexiteit van het vraagstuk te groot. Ook past dit niet bij dit samenwerkingsverband. Zo is bijvoorbeeld de druk op het vso binnen het samenwerkingsverband groot. De capaciteit van deze scholen schiet tekort ten opzichte van de vraag die er is naar vso-plekken. Gezien de visie van het samenwerkingsverband dat onderwijsondersteuning zo veel mogelijk binnen de reguliere setting gerealiseerd wordt, is het creëren van meer vso-plekken geen passende oplossing.

Het verdient aanbeveling om meerdere interventies op meerdere niveaus te plegen die in *gezamenlijkheid* leiden tot een beter dekkend geheel van voorzieningen. Hierop gaan we in hoofdstuk twee verder in.

Hoofdstuk 2

(Beter) tegemoet komen aan ondersteuningsvragen

Om dit te realiseren zijn er twee mogelijkheden:

1. Waar zijn binnen het *huidige aanbod* andere inrichtingsmogelijkheden?
2. Welke uitgangspunten zijn van belang voor het vormgeven van *nieuw aanbod*?

De visie van het samenwerkingsverband is leidend geweest bij de formulering van de adviezen. Het samenwerkingsverband hanteert een duidelijk kader waarbinnen het zelf en de aangesloten schoolbesturen opereren.

Bij het realiseren van passend onderwijs voor alle leerlingen in onze regio streven wij ernaar dat leerlingen zoveel mogelijk dichtbij huis onderwijs ontvangen en een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doormaken. Het samenwerkingsverband werkt nauw samen met partners uit de regio, waaronder de gemeenten. Door de verbinding van onderwijs en jeugdhulp kunnen we extra ontwikkelings- en gezinsondersteuning realiseren voor die leerlingen en zijn/haar gezin die dat nodig hebben.

Ondersteuningsplan Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Zuidoost Utrecht 2018-2022

De visie van het samenwerkingsverband is verwoord in een aantal uitgangspunten:

- Passend onderwijs begint bij kwalitatief goed onderwijs aan alle leerlingen.
- Scholen verschillen van elkaar. We honoreren dat elke school een eigen ontwikkelingstraject doorloopt als het gaat om de inkleuring van passend onderwijs.
- Schoolbesturen en scholen realiseren, door de verdere ontwikkeling en versterking van de basisondersteuning, zoveel als mogelijk onderwijsondersteuning binnen een reguliere setting,
- Het accent ligt op preventief in plaats van curatief handelen.
- In het belang van kinderen werken alle scholen nauw samen met de ouders en ouders hebben een belangrijke rol bij de evaluatie.
- Voor een beperkte groep leerlingen met extra onderwijsbehoeften blijven vso-voorzieningen nodig.
- De voorkeur gaat uit naar spreiding van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte over de scholen boven concentratie van deze leerlingen (tenzij de aard van de ondersteunings-behoefte van de leerling en/of overwegingen van veiligheid en/of beperkingen in beschikbare specialistische expertise anders impliceren).

Ad 1. Andere inrichtingsmogelijkheden binnen het huidige aanbod

De volgende interventies worden geadviseerd om het huidige aanbod binnen het samenwerkingsverband zo optimaal mogelijk in te richten:

- *Verbeter de afstemming tussen schoolbesturen en de afstemming met gemeenten en andere samenwerkingsverbanden over de ontwikkeling van ieders aanbod*

Door de extra ondersteuning die scholen moeten bieden niet voor te schrijven, is er een risico op te veel vergelijkbaar aanbod. Zeker als de extra ondersteuning onvoldoende inzichtelijk is voor collega-scholen. Door als samenwerkingsverband meer actief het gesprek en de samenwerking tussen de schoolbesturen op dit onderwerp te bevorderen, kan er gezorgd worden voor nog meer differentiatie tussen de scholen voor regulier onderwijs. Dit staat op gespannen voet met het beleid zoals beschreven in het ondersteuningsplan, echter kan een betere afstemming uiteindelijk het dekkend netwerk ten goede komen.

Binnen het speciaal voortgezet onderwijs wordt vooral gezien dat er onvoldoende aanbod beschikbaar is voor zeer complexe problematiek en internaliserende gedragsproblematiek. Dit is te verklaren doordat aanbod voor deze casuïstiek kostbaar is en een klein volume dient. Er wordt daarom geadviseerd om het gesprek met gemeenten en met samenwerkingsverbanden in de regio te voeren over het organiseren van aanbod voor complexe problematiek, bijvoorbeeld door het opzetten van een maatschappelijke kosten-baten-analyse om te komen tot cofinanciering.

Tenslotte wordt aangegeven dat de onderwijsconcepten op alle scholen, zowel regulier als vso, te weinig verschillend zijn. Het gaat dan vooral om de *manier* waarop het onderwijs geboden wordt. Dat heeft enerzijds te maken met wet- en regelgeving en anderzijds lijkt een gebrek aan creativiteit om het onderwijs beter af te stemmen op de leerling mee te spelen. Deze creativiteit en differentiatie worden bevorderd door als samenwerkende schoolbesturen naar het huidige aanbod te kijken.

- *Zet de aanwezige expertise bij het samenwerkingsverband in voor coördinatie op vraag en aanbod*

Geadviseerd wordt om de aanwezige expertise bij het samenwerkingsverband in te zetten om zicht te houden op en coördinatie te geven aan vraag en aanbod waar dit specifieke ondersteuningsvragen betreft.

Het samenwerkingsverband heeft expertise van gedragswetenschappers in huis en er is een innovatiefonds.

De vormgeving van de basisondersteuning en de extra ondersteuning is de verantwoordelijkheid van de scholen. Er mag verwacht worden dat schoolbesturen, scholen en de samenwerkingspartners in grote lijnen overzicht hebben van het onderwijs(ondersteunings)aanbod in de regio. Het aanbod voor leerlingen met heel specifieke ondersteuningsvragen die veel expertise vragen, is echter vaak kleinschalig en gaat gepaard met complexere financiering en organisatie. De continuïteit van dit aanbod is ook sterk afhankelijk van het aantal leerlingen en de samenwerking met leerplicht en jeugdhulp. Het samenwerkingsverband is het aanspreekpunt voor de gemeenten en kan, in een coördinerende rol, ook de afstemming met gemeenten bewaren over zowel het dekkend onderwijsaanbod als het dekkend zorglandschap.

Dit advies wordt onderstreept door het voorgenomen beleid van de ministeries van OCW en VWS om de samenwerkingsverbanden een actievere rol te geven bij de afgifte van vrijstellingen en de visie dat een vrijstelling geen gevolg mag zijn van ontbrekend aanbod.

- *Realiseer een aanbod dat anticipeert op veranderende ondersteuningsvragen van leerlingen en betrek jeugdhulp daarbij*

Het aanbod voor leerlingen moet maatwerk zijn en enige flexibiliteit hebben. Dat wordt bereikt door vraaggericht te werken, samen te werken met jeugdhulp en niet voor elke verandering in de markt een ander aanbod te ontwikkelen. Het volgende leidt naar verwachting tot meer op maat gemaakte, flexibele onderwijs(zorg)arrangementen:

- Een gezamenlijke visie van onderwijs- en jeugdhulpprofessionals op vraaggericht denken en werken,
- Een gezamenlijke visie op de dienstverlening vanuit het CJG/wijkteam in relatie tot het onderwijs (aanwezigheid op school, kortdurende hulpverlening en toegang tot jeugdhulp),
- Een betere balans tussen het uiting geven aan zorgplicht (onderwijs) en voorzieningsplicht (gemeenten) waar het gaat om wachttijden.
- Een betere benutting van de mogelijkheden van het onderwijs (onderwijs(zorg)arrangementen, symbiose, afwijking onderwijstijd).
- Een training in de werkwijze van Integraal Arrangeren.

Ad 2. Welke uitgangspunten zijn van belang voor het vormgeven van *nieuw aanbod*

- *Stem het aanbod af op de ondersteuningsvragen van de leerlingen en houd daarbij rekening met de omvang van de doelgroep*

Om een beeld te geven onderscheiden we grofweg een aantal soorten leerlingen. Hierbij geldt dat hoe zwaarder de mate van ondersteuning, hoe kleiner de omvang van de doelgroep.

Soort leerling

Leerlingen die zonder extra ondersteuning of met tijdelijke, lichte ondersteuning hun schoolloopbaan kunnen afronden.

Leerlingen die langdurig (onderwijs)ondersteuning nodig hebben. Zij hebben extra ondersteuning nodig, en zijn met deze ondersteuning in staat om te functioneren binnen een reguliere setting.

Leerlingen die tijdelijk een andere leeromgeving nodig hebben. Zij kunnen tijdelijk niet functioneren in een reguliere setting. Met de juiste ondersteuning kunnen zij op termijn terug naar de school van herkomst of naar een reguliere school.

Leerlingen die langdurig deels een andere leeromgeving nodig hebben. Zij kunnen functioneren in een reguliere school, ook deels vakken in het regulier onderwijs volgen, maar zijn gebaat om een deel van het onderwijs te genieten binnen een VSO-aanbod.

Leerlingen die langdurig een andere leeromgeving nodig hebben. Zij zijn onvoldoende gebaat bij individuele ondersteuning of de inzet van hulpmiddelen. Zij zullen, ook op termijn, niet toegroeien naar het volgen van regulier onderwijs.

Passende ondersteuning

Basisondersteuning of extra ondersteuning geboden door de school van inschrijving.

Ambulante onderwijs- of jeugdhulpondersteuning in de school.

Een speciale (groeps) voorziening binnen een vo-school of een TLV voor een deel van de schoolloopbaan. Ondersteuning op schoolniveau (bijvoorbeeld in de vorm van vso-expertise) kan helpen om deze onderbreking van de schoolloopbaan te voorkomen.

Een vso-aanbod binnen een reguliere setting.

Gehele schoolloopbaan binnen een vso-voorziening.

De volgende interventies worden geadviseerd bij het vormgeven van *nieuw aanbod*:

- *Zorg voor een kader waarbinnen elke school de eigenheid kan behouden*

Het samenwerkingsverband spreekt zich in haar ondersteuningsplan niet expliciet uit over hoe ver passend onderwijs reikt. Enige kadering kan scholen en besturen namelijk helpen in hoe ze hun aanbod vorm kunnen geven, vooral gezien de rol van de ouders bij de inzet van extra ondersteuning (de verwachtingen zijn soms torenhoog) en het veranderende beleid van gemeenten en leerplicht (minder vrijstellingen). Dit laatste geldt voornamelijk voor de leerlingen met een beneden gemiddeld tot zeer laag IQ en voor leerlingen met zware psychiatrische problematiek.

- *Behoud het accent op preventief handelen*

Ten eerste dient er voldoende kennis te zijn over de ondersteuningsmogelijkheden (van licht tot zwaar) en over de organisatie en bekostiging van onderwijszorgarrangementen bij de deelnemers van het ZAT. Preventief handelen begint immers in de school, met op het juiste moment een ZAT en met de juiste mensen om de tafel. Er kan dan vroegtijdig lichte ondersteuning worden aangeboden om verergering te voorkomen.

Ten tweede is het essentieel dat er voldoende preventief aanbod is, zowel binnen het onderwijs als de jeugdhulp. Bij het ontwikkelen van nieuw aanbod moet er dan ook gewaakt worden voor problematiseren en een 'aanbod-creëert-vraag-beweging'. Een afspraak tussen de schoolbesturen en tussen het samenwerkingsverband en de gemeenten in de regio over de organisatie van aanbod is voor scholen helpend om arrangementen te ontwikkelen en thuiszitten te voorkomen, met aandacht voor normaliseren en vraaggericht werken.

Ten derde is het van belang een afweging te maken tussen het inzetten van individuele ondersteuning voor een jeugdige of ondersteuning op groeps- of schoolniveau. De ondersteuningsvraag wordt immers niet standaard altijd beantwoord door een individueel arrangementen. Aanbod dat groeps- of schoolgericht is kan de leerling helpen én de basisondersteuning op de scholen ten goede komen. Het voorkomt tevens dat op één school meerdere gelijksoortige arrangementen voor leerlingen nodig zijn. Het schoolgericht aanbod heeft aldus een groter effect dan het individuele leerling aanbod.

Dit aanbod is er al in de vorm van vso-expertise die door scholen kan worden ingezet. De inzet van deze expertise is vraaggericht op initiatief van de scholen. Dat kan het preventieve karakter afremmen. Bij de verdere vormgeving van deze expertise-inzet wordt geadviseerd hier rekening mee te houden.

- *Breid de vso-expertise binnen het regulier vo uit*

Geadviseerd wordt de vso-expertise binnen het vo- onderwijs uit te breiden om zo het dekkend netwerk te verstevigen. Dan wordt tegemoet gekomen aan de uitgangspunten van het samenwerkingsverband om tussentijdse schoolwisselingen te voorkomen en om recht te doen aan het bestaande aanbod.

Deze uitbreiding kan op twee manieren worden ingezet:

- Zorg voor een centraal aanbod van vso-expertise dat zowel vraaggericht als outreachend kan werken. Dit aanbod is inzet op alle reguliere scholen en biedt zowel leerlinggebonden ondersteuning als groeps- of schoolgebonden ondersteuning.
- Richt op een aantal geografisch strategische plekken binnen reguliere scholen, vso-aanbod in. Zorg dat zowel leerlingen die op een gemiddeld als op een bovengemiddeld cognitief niveau functioneren, kunnen profiteren van dit aanbod.

Hoofdstuk 3

Uitgangspunten bij samenwerking speciaal en regulier voortgezet onderwijs

Om tegemoet te komen aan wat nodig is worden de volgende richtingen, in onderlinge samenhang, geadviseerd:

1. inzet op vroegtijdige signalering en preventie
2. incidentele of structurele bekostiging voorzieningen
3. symbiose en meetellen onderwijstijd
4. vso-in-vo-scholen

ad 1 inzet op vroegtijdige signalering en preventie

Om vroegtijdige signalering en preventie te behouden wordt geadviseerd om een goede ondersteuningsstructuur in de school te behouden, als samenwerkingsverband te coördineren op vraag en aanbod en een bovenschools aanbod te ontwikkelen dat flexibel kan inspelen op ondersteuningsvragen.

Op de eerste twee punten zijn we in hoofdstuk twee reeds ingegaan. Wat betreft het flexibel kunnen inspelen op ondersteuningsvragen is dit aanbod aanwezig in de vorm van ambulante vso-expertise. De invulling van deze expertise kan verstevigd worden door een heldere opdrachtschrijving waarbij zowel vraaggericht als outreachend werken mogelijk is en een integrale benadering met (preventieve) jeugdhulp.

ad 2 incidentele of structurele bekostiging voorzieningen

Het Innovatiefonds vormt een goed instrument om ruimte te bieden aan nieuwe initiatieven. Schoolbesturen kunnen een beroep doen op dit fonds als sprake is van (nieuwe) innovatieve ontwikkelingen binnen de school, die rechtstreeks te herleiden zijn tot ontwikkelingen op het gebied van passend onderwijs. Het Innovatiefonds is bedoeld voor het geven van een financiële impuls om innovaties te kunnen starten. Na deze start wordt verwacht dat de school het vervolg uit eigen (ondersteunings-)middelen financiert.

Omdat een belangrijk criterium voor toekenning is dat aanvragen betrekking hebben op witte vlekken binnen het samenwerkingsverband, sluit dit instrument goed aan bij de preventieve aanpak genoemd onder 1.

Op deze wijze kan worden ingespeeld op wijzigende trends in het type ondersteuningsvragen.

Naast de tijdelijke bekostiging vanuit het Innovatiefonds verdient het aanbeveling te bezien welke voorzieningen een meer aanvullende financiering door het samenwerkingsverband rechtvaardigen. Weliswaar is het uitgangspunt dat schoolbesturen zelf verantwoordelijk zijn voor de bekostiging van de basis- en de extra ondersteuning, in de vorm van een individueel dan wel groepsgewijs ondersteuningsarrangement – denk aan reboundvoorzieningen – maar er kunnen goede redenen zijn om sommige voorzieningen collectief te financieren.

Overwegingen daarbij kunnen een noodzakelijk bovenschoolse schaal zijn of belang van de voorziening en daarmee de wenselijkheid hier als samenwerkingsverband regie in te kunnen nemen, uit oogpunt van continuïteit, geografische spreiding, tegengaan versnipperd aanbod en samenhang met andere voorzieningen. Van belang daarbij is steeds goed te kijken naar de structurele verbinding met de gemeenten en met jeugdhulp.

Collectieve bekostiging druist op zichzelf niet in tegen het schoolmodel, gezien de relatief beperkte financiële inzet die dit vraagt in relatie tot het belang van de verbreding, samenhang en continuïteit van het dekkend netwerk.

ad 3 symbiose en meetellen onderwijs

Om tot meer maatwerk te komen voor leerlingen met een ondersteuningsbehoefte verdient het aanbeveling de mogelijkheden van symbiose en meetellen onderwijstijd concreet te verkennen, waarbij leerlingen een gedeelte van het onderwijsprogramma op een andere school volgen. In het ondersteuningsplan (paragraaf 6.7.1) wordt deze mogelijkheid expliciet benoemd.

Leerlingen die staan ingeschreven op een school voor vso mogen een gedeelte van het onderwijsprogramma volgen op een reguliere vo-school. Er is dan sprake van symbiose. De Onderwijsinspectie hanteert de regel dat er maximaal 60% van het onderwijsprogramma kan worden gevolgd op een andere school dan waar de leerling staat ingeschreven. Ook is het mogelijk dat een leerling maximaal 3 maanden fulltime onderwijs op een andere school volgt, bijvoorbeeld ter observatie.

Andersom is dit ook mogelijk. Dan is er sprake van meetellen onderwijstijd:

Leerlingen die ingeschreven zijn op een reguliere school kunnen maximaal 60% van het onderwijs of 3 maanden fulltime onderwijs volgen op een speciale school. Als een leerling op een gegeven moment meer dan 60% van het onderwijsprogramma op een andere school volgt, dan hanteert de inspectie de regel dat hij of zij daar moet worden ingeschreven. Dit is onder meer nodig om de juiste school te kunnen aanspreken op de kwaliteit van het onderwijs.

Door het inzetten van deze hybride vormen wordt bereikt dat leerlingen buiten de eigen setting bepaalde onderwijsvakken kunnen volgen of specifieke begeleiding kunnen krijgen. Symbiose kan goed worden ingezet voor leerlingen die mogelijk een overstap maken van vso naar regulier vo, bij wijze van tussenperiode, waarna men besluit tot een definitieve overstap. Voor andere leerlingen is structureel een combinatie wenselijk.

Gelet op de tot op heden beperkte ervaringen in het samenwerkingsverband met genoemde vormen, vragen deze nog nadere concretisering. Een verkenning van de mogelijkheden, het organiseren van draagvlak en het opstellen van een concreet implementatieplan zijn cruciaal om deze vormen van samenwerking te laten slagen. Hierbij dient ook aandacht te zijn voor de langdurige bekostiging. Leerlingen kunnen immers maar op één school tegelijk staan ingeschreven. Als tussenstap kunnen aan de hand van pilots, al dan niet met een tijdelijke impuls vanuit het Innovatiefonds, de mogelijkheden op dit gebied te onderzoeken.

ad 4 vso-in-vo-scholen

Het realiseren van een aanbod vo-vso op meerdere plekken in het samenwerkingsverband komt tegemoet aan meerdere eerder genoemde adviezen en past binnen de inhoudelijke uitgangspunten van het ondersteuningsplan. Hierin wordt namelijk genoemd dat “de voorkeur uitgaat naar spreiding van leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte over de scholen boven concentratie van deze leerlingen, tenzij de aard van de ondersteuningsbehoefte van de leerling en/of overwegingen van veiligheid en/of beperkingen in beschikbare specialistische expertise anders impliceren”.

Het landelijke beeld geeft aan dat alle schooltypen bij deze ontwikkeling zijn betrokken. Deze intensieve vorm van samenwerking wordt met name toegepast met vso-scholen met uitstroomprofiel diplomagericht, dus voor leerlingen ‘aan de bovenkant’ van het spectrum.

Er kan gekozen worden tussen verschillende vormen of gradaties van deze intensievere vorm van samenwerking.

Een optie is het inrichten door de vso-school van een nevenvestiging op een vo-school. Het blijven daarmee twee zelfstandig opererende scholen. Dit biedt mogelijkheden om leerlingen van het vso een deel van de tijd onderwijs te laten volgen op de vo-school, via de hierboven beschreven symbioseregeling of meetellen onderwijstijd. Het samenwerkingsverband en de gemeente van vestiging moeten hiermee instemmen.

Een verdergaande variant van invlechting ontstaat wanneer een vso- en vo-school besluiten de vso-school op te heffen en samen verder te gaan als een vo-school met een specifiek profiel. Het uitstroomprofiel vervolgonderwijs van het vso kent een overeenkomstig perspectief voor leerlingen als in het reguliere vo. Voor leerlingen in het uitstroomprofiel vervolgonderwijs kan daarom worden samengegaan met een reguliere vo-school die onderwijs aanbiedt op hetzelfde niveau (VMBO, HAVO, VWO).

Nog meer dan bij het inrichten van een nevenvestiging zitten er aan het vormgeven van een school met een specifiek profiel veel aspecten vast. Dit vraagt een goede verkenning van het vraagstuk met alle betrokkenen, het gezamenlijk ontwikkelen van een visie en kiezen van een scenario en een zorgvuldig inrichtingsproces. Denk daarbij aan de aspecten toelaatbaarheid leerlingen, diplomering, maximale verblijfsduur, tijdspad, personele gevolgen, het betrekken van ouders en medezeggenschap en de financiering².

Tevens zal moeten worden gekeken naar een geschikte combinatie van scholen in relatie tot het beoogde aanbod en de geografische spreiding. Voor het samenwerkingsverband VO ZOU geldt, indien zou worden gekozen voor enige vorm van een vso-in-vo-school, tevens als aandachtspunt de positionering van de ambulante vso-expertise in het geheel.

Tenslotte kan er in dit kader op worden gewezen dat minister Slob op 12 februari jl. kenbaar heeft gemaakt het bestaande Experiment voor samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs te willen verlengen en verbreden. Binnen dit experiment kunnen scholen de kinderen uit het speciaal en regulier onderwijs makkelijker in één klas plaatsen.

■
² [Samen werken samen leren 1](#) en [Samen werken samen leren 2](#)

In het experiment kunnen reguliere scholen en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs voor vier jaar leerlingen volledig mengen. Doel is te onderzoeken wat nodig is om ervoor te zorgen dat meer kinderen die nu in het speciaal onderwijs zitten toch in gewone klassen kunnen blijven.

In de huidige regeling moeten de twee scholen nu echter verplicht verder gaan als één geïntegreerde instelling waarbij de (v)so-school of -vestiging wordt opgeheven. Dit vinden veel scholen een te krap kader. Een experiment moet ruimte geven om te kijken wat wel of niet werkt, daarvan moet geen verplichte uitkomst vaststaan. Veel scholen gaven aan dat deze verplichting een belemmering is om deel te nemen. Minister Slob heeft aangegeven dat hij hiermee aan de slag gaat.

Het is de bedoeling dat scholen zich nog voor de zomer kunnen aanmelden.

Bijlage 1 – overzicht respondenten

In de periode oktober 2019 tot maart 2020 zijn gesprekken gevoerd met de volgende respondenten:

vo-scholen	Openbaar VMBO Mavo Zeist (OVMZ)	Raymond Schuurman (directeur), Saskia Thiel-Verhoeven (zorgcoördinator)
	De Werkplaats	Jeroen Croes (rector-bestuurder), Mendy van Horssen (zorgcoördinator)
	Christelijk Lyceum Zeist	Coby Witbraad (zorgcoördinator)
vso-scholen	Heuvelrug	Renate van Dijk (locatiedirecteur), Inge van dijk (orthopedagoog)
	De Kleine Prins	Ronald van Leeuwen (sectordirecteur VO)
	Berg en Bosch	<i>Niet doorgestaan</i>
gemeenten / CJG	De Bilt	Bernadette Kuipers (gemeente), Wim Peek (CJG)
	Wijk bij Duurstede	Petra de Kruif (gemeente), Ineke Wulp (Loket Wijk)
	Zeist	Annet Weimans (beleid passend onderwijs) en Juul Polders (beleid jeugdhulp)
	Utrechtse Heuvelrug	Ingrid Achterberg (beleid passend onderwijs) en Jannette Drent (hulpverlener dorpssteam)
GEMS	GEMS	Irma Herberighs, Jacobien Hulshof